

*Бондарець О. В., старша викладачка кафедри культурології,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна*

З історії кафедри культурології НаУКМА (1992 – 2012)

Завідувачі кафедри:

1992 – 1994 рр. – М.О. Чмихов, докт. іст. наук, професор;
1994 – 1996 рр. – Б.О. Парахонський, докт. філос. наук;
1996 – 1997 рр. – В.Х. Лобас, докт. філос. наук, професор;
1997 – 1998 рр. – Б.А. Головка, докт. філос. наук, професор;
1998 – 2003 рр. – О.І. Погорілий, докт. соціол. наук, професор;
з 2003 р. – М.А. Собуцький, докт. філол. наук, професор.

1992 р.

У перші кілька місяців на факультеті гуманітарних наук НаУКМА було 5 кафедр: літератури і мистецтва, мовознавства, української та англійської мов, культурології, філософії та релігієзнавства. Але інтенсивно йшов процес структуризації і реструктуризації факультету.

Концептуальні засади розроблені докт. іст. наук, професором М.О. Чмиховим. Розроблено програми підготовки бакалаврів за напрямом базової вищої освіти «Культура» (з профілізацією на перехід до магістерської підготовки) та магістрів за напрямками «Теорія та історія культури», «Археологія та давня культура», «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури», спрямовані на оволодіння знаннями про тенденції розвитку світової культури, про витоки і розвиток української культури, її роль у всесвітньому культурно-історичному процесі.

1993 р.

Концепція кафедри культурології схвалена Комісією експертів ЮНЕСКО.

1994 р.

Кафедру перейменовано в кафедру культурології та археології. Міністерством освіти України надана ліцензія на право здійс-

нення освітньої діяльності за напрямом 6.02.01 «Культура» (IV рівень акредитації).

1996 р.

Відкрито магістеріум з теорії та історії культури (зав. кафедри – докт. філос. наук Б.О. Парахонський). Магістерська програма акцентувала увагу на теорії та методології досліджень у галузі культури, історичній і соціальній антропології, українській культурології в європейському контексті.

1998 р.

Створюється програма підготовки аспірантів з «Теорії та історії культури» (зав. кафедри – докт. філос. наук, професор Б.А. Головка).

Фахова рада з ліцензування та акредитації вищих закладів освіти (Культури і мистецтва) ухвалила рішення про акредитацію спеціальностей 6.02.01 «Культура» та 8.02.01.01 «Культурологія» у НаУКМА за IV рівнем. Надалі кафедра успішно проходить атестацію вище зазначених спеціальностей в 2001 р. та їх акредитацію в 2008 р.

2000 р.

Відкрито магістерську програму «Археологія та давня історія України» (керівник проекту – докт. іст. наук Л.Л. Залізник).

2001 р.

Перехід магістерської програми «Археологія та давня історія України» в підпорядкування кафедри історії НаУКМА. Кафедру культурології та археології НаУКМА знову перейменовано в кафедру культурології.

Розроблено та запроваджено сертифікатну програму «Музеєзнавство».

2006 р.

Розроблено та запроваджено сертифікатну програму «Мистецтвознавство».

1992 р.

Кафедра розробила концепцію Музею історії культури (автор – О.В. Бондарець). Згідно з концепцією експозиція музею покли-

кана показати історію розвитку світової культури з часу виникнення людства до сучасності, але особливу увагу зосередити на українській культурі та її співвідношенні зі світовими тенденціями культурного розвитку. Окрім експозиції як основні структурні підрозділи Музею планувалися фонди, архів та бібліотека. Надалі концепція постійної експозиції неодноразово вдосконалювалася (автори – О.В. Бондарець, Ю.І. Нікіщенко). Нині основний фонд нараховує близько 600 одиниць зберігання.

2001 – 2003 рр.

«Виставка нових надходжень до Музею історії культури».

з 2007 р.

Виставка «Давня та традиційна культура України».

1992 – 2005 рр.

Наукова робота кафедри провадилася у межах загальної теми досліджень «Моделі світу в історії цивілізаційного розвитку людства». У контексті цієї теми було реалізовано декілька проектів:

Жовтень 1995 р. – травень 1996 р. – проект «Історія – наставниця життя» – вивчення давньої історії та культури для моделювання ймовірної ситуації у суспільстві та природі сьогодення (керівники – Ю.Л. Зуб, канд. хім. наук; О.В. Бондарець). Цей проект отримав гранти Міжнародного Фонду «Відродження» та фірми «Еліт». Основна мета проекту – розвиток освіти в галузі історії та культури шляхом участі студентів і молодих вчених України та СНД в IV Міжнародній археологічній конференції. Отримано 185 заявок на участь у конференції з 37 міст України, Литви, Росії. Під час конференції (14–16 травня 1996 р.) зареєстровано 143 учасники.

Січень 1997 р. – січень 1999 р. – проект «In medias res» – видання збірника наукових праць, присвячених дослідженню культурологічної та археологічної проблематики (керівник – О.В. Бондарець). Фінансова підтримка Міжнародного благодійного фонду відродження Києво-Могилянської академії. Одне із завдань проекту – конкурс наукових праць студентів «Трипільська культура» (гранти надані подружжям Михайлом М. Семенцем та Вікторією В. Семенець (США)). На конкурс у 1997 р. подано 19 праць (8 праць отримали гранти, з них 3 рекомендовано до друку),

в 1998 р. – одна праця (отримала гранд, рекомендована до друку). Інше завдання проекту – підготовка до друку «Культурологічних студій» (Випуск 2). Цим збірником кафедра культурології та археології продовжила започатковану у 1996 році серію публікацій наукових праць співробітників та студентів кафедри.

1.09. 1999 – 1.10. 2000 р. – участь у конкурсі проектів на розробку нових навчальних курсів з соціогуманітарних дисциплін за програмою МФВ «Підтримка вищої освіти в Україні» Мета проекту (автори – докт. соціол. наук О.І. Погорілий, канд. філос. наук А.І. Пипич) – розробка і впровадження нового для вищів України курсу з дисципліни «Соціокультурна антропологія» шляхом детальної розробки програми курсу і його методичного забезпечення, знайомства з практикою викладання курсів за кордоном та розповсюдження цього досвіду разом із методичним забезпеченням по Україні.

1.01.2001 – 31.12.2004 р. – проект «Культурна історія Києва (з найдавніших часів до наших днів)» (керівник теми – докт. соціол. наук, професор О.І. Погорілий). Здійснювався за дорученням Головного управління культури, мистецтв та охорони культурної спадщини виконавчого органу Київської міської ради з метою створення цілісного та послідовного викладу історії Києва в контексті світоцивілізаційних зрушень.

2005–2013 рр.

Наукова робота кафедри проводиться в межах загальної теми досліджень «Культурні трансформації в синхронії та діахронії: теорія та практика» (керівник теми – доктор філологічних наук, професор М.А. Собуцький). У межах теми кафедра культурології, співпрацюючи з іншими установами, брала участь в організації низки заходів:

9 – 19 жовтня 2005 р. – спільно з Музеєм мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків було проведено конференцію «Японська культура: традиції та сучасність».

15 – 16 вересня 2006 р. – спільно з Товариством бурятської культури м. Києва і Київської області, Фондом «Далекий Схід», Інститутом сходознавства ім. А. Кримського НАН України, Інститутом філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України було проведено конференцію «Цирендоржівські читання 2006. Тибетська цивілізація та кочові народи» (до 800-річчя монгольської державності).

22 вересня 2009 р. – спільно з Центром візуальної культури (НаУКМА) було проведено наукову конференцію «Пост-

советологія» (керівник – канд. філос. наук О.В. Брюховецька).

12 травня 2011 р. – спільно з представництвом Фонду ім. Гайнріха Бьолля в Україні разом із Архітектурним клубом та Центром візуальної культури (НаУКМА) кафедра брала участь в організації публічної дискусії «Архітектурна спадщина ХХ століття: від збереження до використання».

13 жовтня 2011 р. – спільно з Урбаністичною лабораторією (НаУКМА) та Інститутом Кеннана кафедра брала участь в організації Круглого столу «Джейн Джейкобз, смерть та життя великих американських міст: 50 років потому».

2010 – 2011 навчальний рік – спільно з Erste Foundation в рамках Patterns Lectures (проєкту підтримки розвитку нових університетських курсів в Центральній та Північно-Східній Європі) розроблено і апробовано на базі магістерської програми навчальний курс «Радянське кіно після 1960р.: ідеологічні суперечності». Курс запропоновано до навчальних планів під назвою «Екранні мистецтва та візуальна культура» (канд. філос. наук О.В.Брюховецька).

26 – 27 січня 2012 р. – в рамках Днів науки НаУКМА та міжвузівського проєкту «Метрополіс – Київ» (за підтримки Фонду ім. Гайнріха Бьолля) кафедра проводила науково-дослідний семінар «Київ-як-текст» (керівники – канд. істор. наук Ю.І. Нікіщенко, В.А. Осьмак). У межах семінару було проведено круглий стіл «Сучасні рецепції “київського тексту” в культурі: проблеми і здобутки».

1995 – 2006 р.

Кафедра брала участь в загальноуніверситетських наукових заходах, зокрема в Щорічних наукових конференціях «Україна: людина, суспільство, природа», що проводилася в рамках Днів науки НаУКМА (секція «Теорія та історія культури»).

з 2007 р.

У рамках Днів науки НаУКМА кафедра щорічно проводить конференцію «Теорія та історія культури» (з 2012 р. – «Актуальні проблеми теорії та історії культури»).

Кафедра систематично видає томи серії «Теорія та історія культури» (1997 – «Культура») збірників наукових праць НаУКМА «Наукові записки» (щорічно з 1999 р.) та серії «Культурологія» «Магістеріуму» (2000, 2003, 2005, 2007, 2009, 2011 рр.)

*Демчук Р. В., к. філос. н., доцентка кафедри культурології,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
м. Київ, Україна*

Віражі духу

І поклав я на серце своє,
щоб пізнати премудрість...
і збагнув я, що це все –
то ловлення вітру!
Бо при многості мудрості
множиться й клопіт...
(Екл.1:17,18)

Людство ще не сягнуло обривів культури як надскладної і надприродної реальності. Незважаючи на понад тисячу її визначень, формула культури досі не винайдена.

Функція культури від початку проявилася здатністю людини до символічної діяльності, що, зокрема, відображено у Біблії, коли Адам розпочав йменувати природу, отже дистанціюватися від неї, тим самим декларуючи логоцентризм у якості культурної парадигми. Мова, міф, пізнання, мистецтво виступають маркерами культури.

Освіта – не лише спосіб трансляції знань, а й джерело їхнього продукування. Інноватика в освіті сприяє її конкурентноздатності. Отже, освіта не має пасти задніх, а здатна крокувати поряд із наукою. У випадку культурології, освіта випереджає, адже масове запровадження дисципліни до програм вишів на пострадянському просторі, хоча й відбулося як антитеза та умова вивільнення гуманітаристики з тенет марксистсько-ленінської методології, але й було, водночас, неформальним рухом науковців, який несила було проігнорувати.

Наразі обговорення проблеми наукового статусу культурології саме засвідчує здійсненність цього проєкту (а не навпаки). Рефлексія з цього приводу є плідною, бо конститує новий науковий напрям. Культурологія – наука не сумативна (як стверджує В.Межуєв), а синтетична, проте це якісно новий синтез, що породжує нове знання. Можна розуміти культурологію у якості нової моделі існування наук, адже рефлексія культури як цілісності можлива лише в іншій, контекстуальній системі координат. Науки про природу – пояснюють, науки про дух – розуміють (В. Діль-